

Specialpedagogisk
Bullentin 5
1996

RUNNING RECORDS

En metod att systematiskt
följa barns läsutveckling

Beatrice Sahlström

Göteborgs universitet
Institutionen för pedagogik och didaktik

Sammanfattning

Inledning

Denna rapport behandlar en Nya Zeeländsk metod som används för att kunna följa barns läsutveckling och se deras lässtrategier. Metoden heter Running Records (≈ löpande anteckningar) och går ut på att läraren antecknar hur barnet läser – korrekt avlästa ord, självrittade ord mm. På Nya Zeeland hjälper Running Records lärarna att individualisera läsundervisningen på ett enkelt och effektivt sätt.

Resultatet från Running Records kan på kort sikt användas för att hitta lagom utmanande böcker för varje barn. På längre sikt kan man dels se läsutvecklingstrender hos barnet, dels se om behov av speciellt lässtöd föreligger.

Syfte

Syftet med denna rapport är att studera om Running Records kan användas i Sverige med utgångspunkt i svenska barn, svenska barnböcker och den svenska läroplanen.

Resultat

Running Records fungerar bra även här i Sverige och kan hjälpa läraren att bli mer effektiv i sin undervisning. För att metoden skall kunna utvecklas krävs dock ett system med kategoriserade läseböcker.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Teoretisk bakgrund	2
2.1. <i>Running Records</i>	2
2.2. <i>Så här görs Running Records på Nya Zeeland</i>	2
2.3. <i>Så här analyseras Running Records på Nya Zeeland</i>	5
2.4. <i>Författarens intryck från besök på Nya Zeeländsk skola</i>	6
2.5. <i>Förutsättningar för Running Records</i>	8
2.6. <i>Jämförelse Nya Zeeländsk skola – Svensk skola</i>	8
2.7. <i>Reading Recovery - kort beskrivning</i>	8
2.8. <i>Läsutvecklingscheman</i>	8
2.9. <i>Lättläst bok</i>	9
3. Mål med rapporten	10
4. Metod	11
4.1. <i>Vetenskaplig metod</i>	11
4.2. <i>Undersökningsgrupp</i>	11
4.3. <i>Förberedelser</i>	11
4.4. <i>Genomförande</i>	12
4.5. <i>Analys av Running Records</i>	12
4.6. <i>Undersökningens tillförlitlighet</i>	13
5. Resultat	15
5.1. <i>Elevernas läsutvecklingsnivå bestäms</i>	15
5.2. <i>Running Records Barn 1, Fredrik</i>	17
5.3. <i>Running Records barn 2, Martina</i>	25
5.4. <i>Om Fredriks och Martinas läsutveckling</i>	30
6. Diskussion	32
6.1. <i>Varför Running Records?</i>	33
6.2. <i>Avslutningsvis...</i>	35
7. Referenslista	37
8. Bilagor	39

Förord

Det har varit både inspirerande och roligt att skriva den här rapporten. Här vill jag passa på att tacka de som hjälpt mig att genomföra arbetet:

Först och främst vill jag tacka min sambo Johan, som stöttat mig och hjälpt mig att strukturera och genomföra denna rapport, trots att han haft egna studier samtidigt.

Att jag kom iväg till Nya Zeeland på praktik vill jag tacka Eva Sahlström för. Hennes entusiasm fick mig att se möjligheterna med Running Records.

Ett tack också till den skola på Nya Zeeland där jag gjorde min praktik – Macleans Primary School i Auckland.

Inga Lill Jakobsson, min handledare under detta arbete, har under hela tiden varit mycket hjälpsam och positiv.

Avslutningsvis vill jag rikta ett stort tack till Ing-Marie och hennes underbara klass, där jag fick göra den undersökning som ligger till grund för mina resultat.

1. Inledning

1990-talets lågkonjunktur har orsakat neddragningar på många håll, inte minst i skolan. Antalet speciallärartimmar har på många skolor halverats, samtidigt som antalet elever ökat. Klasserna blir större och större och det blir allt svårare för läraren att ge varje elev den tid de behöver. På senare tid har rapporter visat att antalet elever med läs- och skrivsvårigheter ökat.

Under en studieresa till Nya Zeeland såg jag hur man där funnit en metod som hjälper läraren att se elevens strategier vid läsning. Detta leder i sin tur till att läraren kan bli mer effektiv i sin undervisning. Metoden heter Running Records och är en slags löpande anteckningar som man använder när man läser med ett barn. Den ger kunskap om:

1. Vilken nivå barnet befinner sig i sin läsutveckling.
2. Om boken som läses är lagom utmanande.
3. Vilken hjälp han/hon behöver för att nå bästa möjliga läsresultat.

Med denna rapport vill jag se om Running Records kan vara något för mig och andra lärare i den svenska skolan.

Den här rapporten vänder sig främst till lärare och speciallärare som jobbar ute på skolor. Även rektorer kan läsa arbetet eftersom Running Records kan vara ett sätt för skolan att spara tid och pengar, samtidigt som metoden kan höja kvaliteten på undervisningen.

2. Teoretisk bakgrund

2.1. Running Records

Running Records är en metod som bygger på att man för löpande anteckningar samtidigt som barnet läser. Metoden, som utvecklades på Nya Zeeland, används för att för att 1) ta reda på läsutvecklingsnivån hos barnet, 2) om en bok är lagom utmanande samt 3) vilken hjälp eleven behöver för att nå bästa möjliga inläring. Då man på Nya Zeeland byter lärare varje år kan man med Running Records enkelt överföra denna typ av information till nästa lärare.

Running Records har använts som en viktig och naturlig del i den Nya Zeeländska skolan i över 20 år. En av förgrundsfigurerna till Running Records var forskaren Marie M Clay. Hon var också var en av upphovsmännen till hela det stora undervisningssystem som idag används på Nya Zeeland och där Running Records ingår som en delkomponent.

Med hjälp av Running Records får man reda på vilka barn som behöver extra läshjälp (= Reading Recovery). Reading Recovery är ett specialdesignat läsprogram för de elever som inte klarar av det som förväntas av dem efter ett år i skolan. Extra läshjälp sätts alltså in först efter ett år.

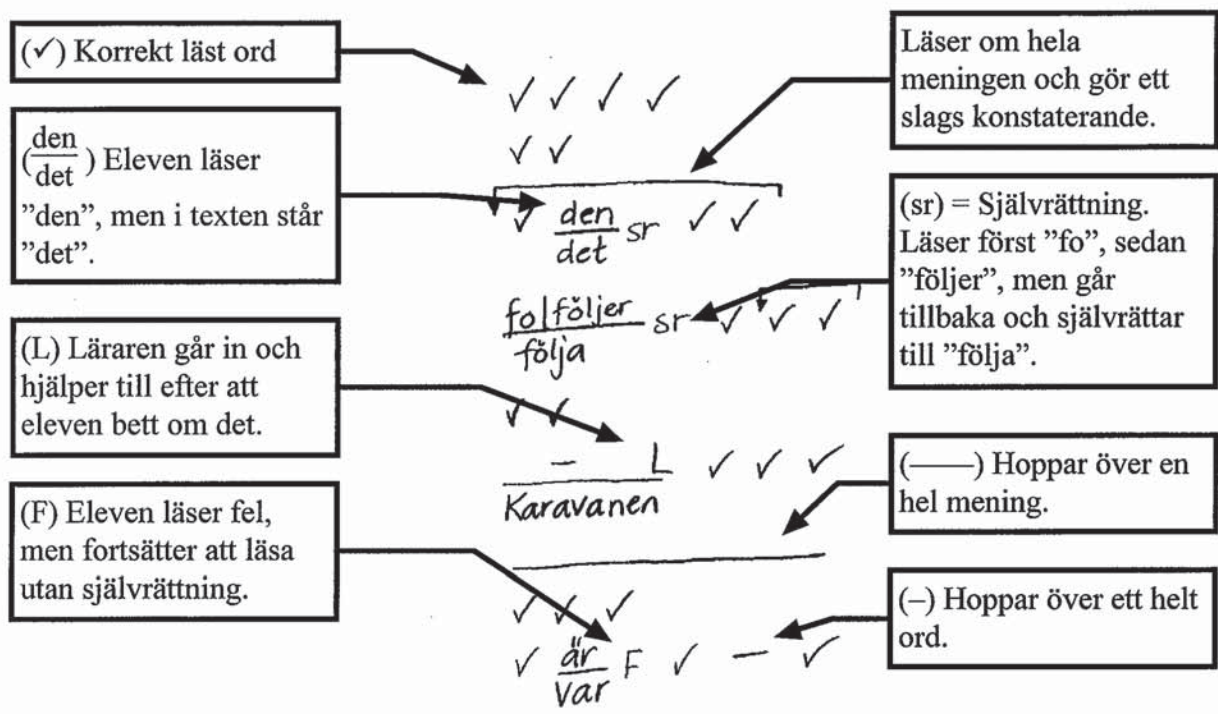
För att varje barn skall få rätt bok måste läseböckerna kategoriseras efter svårighetsgrad. På Nya Zeeland pågår ett omfattande samarbete mellan bokförlagen, barnboksförfattarna och skolan, så att böckerna kommer utgivna i olika svårighetsnivåer direkt till skolan (Brew 1994, s.43). Läraren kontrollerar dock svårighetsnivån emellanåt med hjälp av Running Records, för att vara säker på att barnet verkligen får rätt bok.

2.2. Så här görs Running Records på Nya Zeeland

Första steget i att ta Running Records är att läraren väljer en bok med rätt svårighetsgrad. Som hjälp finns ett system där böckerna redan är indelade i olika svårighetsgrad. Texten kan antingen vara känd eller ny för barnet. Sedan diskuteras titeln, dvs barnet får berätta vad boken heter. Därefter läser barnet

boken och läraren antecknar på ett papper. Medan eleven läser ombeds han/hon att peka i texten. Läraren ser då om barnet följer med i texten, att den inte bara är memorerad.

Läraren antecknar med små bockar och kodord (se Figur 1) allt som sker när barnet läser; t ex om barnet repeterar ett ord för att få förståelse eller använder bilderna som hjälp. Inga kommentarer ges under läsningens gång, med undantag för om eleven ber om hjälp. Det är då viktigt att detta antecknas.

Figur 1. Exempel på de typer av anteckningar som behövs när man gör Running Records.

Läraren kontrollerar läsförståelsen genom att fråga barnet vad texten handlade om. Slutligen analyseras anteckningarna efter bl a fel. Vad räknas då som fel? För att kunna analysera texten på bästa sätt bör vissa riktlinjer följas (Clay, 1993):

- Om en rad eller mening utlämnas räknas varje ord som ett fel.
- Om sidor utlämnas (kanske för att två sidor satt ihop) räknas de inte som fel. Notera att i detta fall måste antalet ord som hoppats över borträknas från den totala ordmängden.
- Om barnet gör ett fel och sedan upprepar detta ord fel, räknas det som ett fel varje gång (undantag, felet räknas bara en gång om det är ett namn).

- Om ett barn läser en hel mening felaktigt är varje ord ett fel. Rättar han/hon sedan till felen så räknas varje fel som självrättning.
- Om ett ord uttalas som två ord (ex foto-rulle) och barnet också pekar på ordet som två ord, är detta klassat som ett uttalsfel, inte ett läsfel.
- Om barnet skapar sin egen version av berättelsen förkastas poängsystemet och utlåtandet.
- Om barnet har trasslat in sig kan man som lärare gå in och uppmana barnet att försöka igen. Det räknas som ett fel och endast det andra försöket bedöms.
- Om barnet lagt till ord som inte finns med i texten, kan resultatet bli att ett barn kan ha fler fel än det finns ord i en mening. Barnet kan dock inte få minuspoäng för en sida. Det lägsta resultatet på en sida är 0.

Om man som lärare kan välja flera alternativ vid felbedömningen, väljer man alltid den metod som ger minst fel (se de två exemplen nedan).

Felbedömning som ger 3 fel

barnet läste	vi	åkte	bort		
text	vi	åkte	iväg	långt	bort
lärarens anteckning	✓	✓	-	-	- = 3 fel

Felbedömning som ger 2 fel

barnet läste	vi	åkte			bort
text	vi	åkte	iväg	långt	bort
lärarens anteckning	✓	✓	-	-	✓ = 2 fel

Barnet läser ”vi åkte bort”. Läraren kan analysera detta på två sätt:

1. Att eleven ersätter ordet ”iväg” med ordet ”bort”, och hoppar sedan över de två sista orden (=3 fel).
2. Att eleven helt enkelt hoppar över två ord och läser ordet ”bort” korrekt (=2 fel).

Välj alltså det senare, dvs det som ger minst antal fel (2 st).

2.3. Så här analyseras Running Records på Nya Zeeland

2.3.1. Översiktlig bedömning

Läsförståelsen kontrolleras genom att eleven ombeds att berätta vad boken handlade om. Läraren skaffar sig en allmän och översiktlig blick genom att titta på sina anteckningar. Vilka strategier för läsning använder eleven. Detta antecknas i ett speciellt "Running Records Summary Sheet" (Eggleton, 1992). Hur detta är utformat faller dock utanför ramen för denna rapport.

2.3.2. Är boken lagom utmanande?

På Nya Zeeland används två huvudsakliga mått på barnets läsförståelse – rättprocent och självvärtningsprocent.

Rättprocent

Hur stor procent av orden i den lästa texten är rätt avlästa? Antal rättprocent räknas ut för att tekniskt få reda på om boken är lagom svår eller utmanande. Formeln är enligt följande (Eggleton, 1992):

$$\text{rättprocent} = 100 - \frac{\text{antal fel}}{\text{antal ord}} \cdot 100$$

- Om rättprocenten är:
- mindre än 90 % är boken för svår
 - 90 till 94 % är boken lagom utmanande
 - 95 till 100 % är boken för lätt.

Alltså: ju högre procentsiffra, desto bättre. Observera också att det är rättprocenten man räknar ut, inte felprocenten. En av grundtankarna med det Nya Zeeländska skolsystemet är att se positivt på barns läsning. Ta fasta på vad barnet kan och utgå från det!

Självvärtningsprocent

Hur många av felen rättar barnet själv? Det räknas ut med följande formel (Eggleton, 1992).

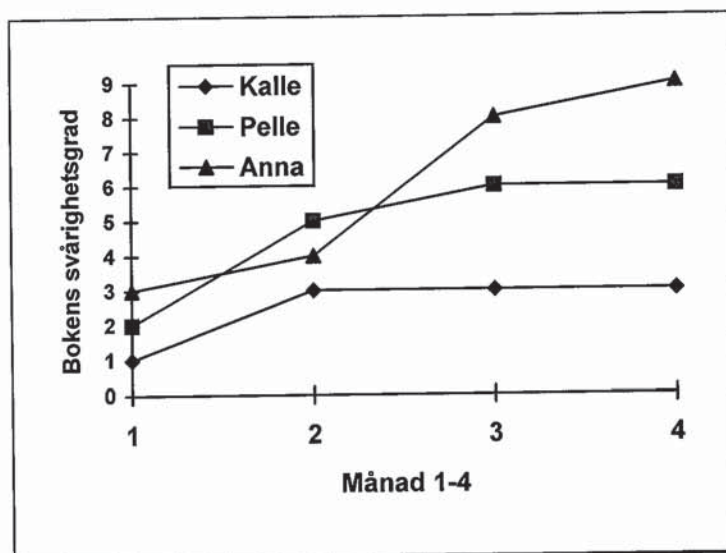
$$\text{självvärtningsprocent} = \frac{\text{antal självvärtningar}}{\text{antal fel} + \text{antal självvärtningar}} \cdot 100$$

Ju högre självvärtningsprocent, desto troligare att eleven läser för förståelse.

2.3.3. Sammanfattning

Rättprocenten och självvärtningsprocenten skall ses som en vägledning för läraren. Se alltså inte kategoriskt på procentsiffran när du väljer bok till eleven, utan se det snarare som en grovkontroll. Som lärare måste man ta hänsyn till eventuella orsaker bakom resultatet.

Analysen sammanfattas och ritas in i ett läsutvecklingsdiagram (se Figur 2). Diagrammet är till stor hjälp när man överskådligt vill se läsutvecklingen hos ett speciellt barn.

Figur 2. Exempel på läsutvecklingsdiagram.

2.4. Författarens intryck från besök på Nya Zeeländsk skola

Klassrummen på Nya Zeeland är stora och rymliga. På väggarna och i taket hänger teckningar som barnen har gjort. I klassrummet finns ett litet bibliotek fullt med kuddar, en skrivarverkstad med pennor och papper, en uppfinnarhörna med enkla experiment, kloss- och legohörna och en härlig altan med sandlåda och vattenkar. De minsta har också en målarverkstad och en lekstuga full med utklädningskläder.

Eleverna är indelade i olika grupper beroende på hur mycket hjälp de behöver i matematik, läsning och skrivning. Varje morgon samlas eleverna på golvet

framför läraren. Man gör dagens planering tillsammans och läraren samlar en av grupperna för genomgång medan de övriga jobbar vidare med dagens arbete. Efter en stund har läraren genomgång med nästa grupp osv.

Skolstarten sker vid fem års ålder. Barnen börjar på sin födelsedag eller någon dag därefter. Nya elever kommer alltså till klassen allt eftersom de fyller år under terminen och de behöver ofta mycket hjälp. De äldre barnen hjälper de yngre och man får en naturligt integrerad klass och en hjälpsam atmosfär. Läraren själv löser det så att hon/han har genomgång med de nya eleverna framför sig på golvet, medan de andra får jobba i de olika läsgrupperna. Klassen är indelad i läsgrupper efter läskunnighet.

Under första året arbetar man mycket med gemensam läsning utifrån en storbok, så kallad Big book, som är ca 70 x 40 cm. Barnen samlas på golvet framför läraren och de läser storboken tillsammans. Syftet med storböcker är att alla skall känna sig som en medlem i gruppen och att man kan lära sig av varandra. Gruppen pratar om innehållet och läraren följer alltid texten med fingret, så att alla kan följa med och påminns om var man börjar läsa i en bok (sid 1, övre vänstra hörnet), åt vilket håll man läser osv.

Till storboken finns ett antal småböcker som är exakta kopior av den stora. Dessa böcker delas efter den gemensamma läsningen ut till de elever som ingått i läsgruppen och läraren sätter sig med barnen vid ett litet bord för att även läsa småböckerna tillsammans. Varje dag får barnen med sig en bok hem att läsa i läxa. Efter genomgången cirkulerar läraren i de olika grupperna. De elever som redan kommit igång med att läsa, har inte alltid genomgång med Big books, utan får istället en liten bok att läsa direkt. Ibland sätter sig läraren ner tillsammans med en elev och för Running Records. Detta är för eleverna helt naturligt och ingår som en del i undervisningen.

Skrivprocessen, dvs att låta eleverna skriva från första dagen, är det sätt på vilket eleverna lär sig att skriva och berätta. Många föräldrar är i skolan och läser med barnen, men avlastar också läraren med kopieringsarbeten och liknande.

2.5. Förutsättningar för Running Records

Förutsättningar på Nya Zeeland:	Förutsättningar i Sverige:
Böckerna är kategoriserade efter svårighetsgrad i förväg.	Böckernas svårighetsnivå bedöms individuellt av varje lärare.
Running Records görs kontinuerligt och det är en naturlig del i undervisningen.	Running Records är nytt och inte ett naturligt inslag i undervisningen.
Man har en väl utarbetad plan för de elever som under första läsåret inte uppnått den läsutvecklingsnivå som förväntas av dem.	Specialundervisningen i Sverige idag är mycket hårt indragen – svårt att ge eleverna den uppföljning som behövs?

2.6. Jämförelse Nya Zeeländsk skola – svensk skola

Nya Zeeland:	Sverige:
Ny lärare varje år.	Ny lärare vart tredje år.
Eleven börjar skolan vid 5 års ålder och då på sin födelsedag.	Eleven börjar skolan vid 6–7 års ålder vid gemensam terminsstart.
Lärarna arbetar med samma typ av undervisning i alla skolor.	Lärarna arbetar med olika typ av undervisning i olika skolor.

2.7. Reading Recovery – kort beskrivning

Reading Recovery (Brew, 1994) är ett specialundervisningsprogram som sätts in för de barn som efter ett år i skolan inte gjort de framsteg i läsning som förväntas av dem. Eleverna som behöver denna hjälp går ifrån den ordinarie undervisningen 30 minuter varje dag i 12–20 veckor.

En Reading Recovery-lärare måste ha 10–15 års lärarerfarenhet och ett godkännande av skolans rektor för att kunna börja utbildningen som är på ett år med efterföljande handledning. Man har på Nya Zeeland stora krav på Reading Recovery-lärare, och de arbetar i medeltal endast 4 år innan de är ”utarbetade”. Arbetet är nämligen mycket krävande.

2.8. Läsutvecklingscheman

I skolorna runt om i världen har man försökt utveckla läsutvecklingscheman för att kunna följa barnens läsutveckling. Man utgår ifrån barnets

uppfattningar om läsning till dess att barnet börjar läsa själv. I Sverige kallas det vanligaste schemat för LUS (Bilaga 1), vilket i sin utformning skiljer sig mycket från det som används på Nya Zeeland (Bilaga 2).

2.9. Lättläst bok

Vad är en lättläst bok? Det kan finnas många skäl till att en bok kallas lättläst. Här följer en lista av några faktorer som påverkar läsbarheten och läsförståelsen (Ahlén, 1994):

- Stilstorleken (hur många punkter och vilket typsnitt).
- Radavståndet.
- Textmassans uppdelning (frassättning, avbrott för bilder, hur ”luftiga” sidorna är).
- Textmassans omfång och kapitelindelning.
- Bildmaterialet (helst många illustrationer, man diskuterar om foton eller tecknade illustrationer är bäst).
- Ordvalet (korta och enkla ord, en gräns anses gå vid 7 bokstäver).
- Innehållet (som bör vara intresseväckande).
- Antalet personer (som inte får vara för många).
- Handlingen (som bör vara rak och gärna i dialogform).

Till största delen beror dock troligen lättlästheten på hur väl och intresseväckande författaren har behandlat ämnet och om temat för boken intresserar läsaren.

3. Mål med rapporten

Ett av målen för blivande lärare är att lära barn att lära sig läsa. Förutsättningarna för detta är att eleverna får en så individanpassad och bra undervisning som möjligt. Som lärare jobbar man med begränsade resurser, både vad gäller tid och material. Därför behöver läraren smidiga och effektiva metoder för att kunna lära så många barn som möjligt att läsa så bra som möjligt.

I Lpo 94 står det... *"Läraren skall kontinuerligt följa elevernas utveckling och arbeten. Det är särskilt viktigt att uppmärksamma om en elev i vissa skeden behöver mer hjälp för att gå framåt."*

Vidare står det ... *"Eleven skall kunna läsa barn och ungdomsböcker och faktatexter skrivna för barn och ungdom med god förståelse och med flyt i läsningen."*

Jag vill med denna rapport visa på en metod som kan hjälpa lärare till bättre och mer individanpassad utläring.

Målen med rapporten är att:

1. Ta reda på om Running Records som metod kan fungera i Sverige. Detta gör jag genom att genomföra praktiska Running Records på svenska barn och med svenska böcker.
2. Lära mig Running Records för eget bruk så att jag kan ha nytta av det i mitt arbetsliv, samt delge mina idéer och kunskaper till andra lärare.

Min huvudfråga är alltså: Kan Running Records vara till hjälp för läraren i hans/hennes strävan att individualisera läsundervisningen i Sverige och i så fall på vilket sätt?

4. Metod

4.1. Vetenskaplig metod

Running Records är ett objektivet sätt att kontrollera barns läsning – man kommenterar inte under tiden barnet läser och analysen sker i princip utan värderingar. Min undersökning är alltså kvantitativ (Starrin/Svensson, 1994), vilket innebär att jag objektivet har studerat barns lässtrategier med hjälp av Running Records och sedan försökt att förklara dessa. Undersökningen ger dock ingen bra statistisk grund för att bedöma metodens trovärdighet, eftersom endast 7 st barn var med.

När man sedan tolkar resultaten från Running Records (dvs undersökningen), försöker man att förstå vad eleven eventuellt behöver hjälp med och metoden övergår då till att bli kvalitativ. Detta har jag dock inte behandlat i min undersökning.

Running Records är alltså kvantitativ, dvs ett fenomen förklaras, till skillnad från en kvalitativ metod där ett fenomen skall förstås (Starrin/Svensson, 1994).

4.2. Undersökningsgrupp

Min undersökning gjordes på 7 elever, varav fem från åk 1 och två från åk 2. Alla elever går i samma klass, en åldersblandad klass (åk 1–3) på en skola i centrala Göteborg. Undersökningen gjordes vid tre tillfällen, v 38, v 41 och v 47, för att kunna se om någon utveckling ägt rum. Namnen på eleverna är fingerade.

4.3. Förberedelser

1. Jag valde ut en klass med nybörjarläsare. Enligt Clay (personlig kommunikation, juni, 1995) är det lättast att börja med nybörjare när man är ovan att ta Running Records – de läser långsammare och gör oftast fler ”fel” så man får övning i att anteckna. Min undersökning gjordes på en

skola i Göteborg där jag valde ut följande nybörjarläsare att titta närmare på: Tina, Martina, Linda, Lina, Isa, Emil och Fredrik.

2. Jag började med att ta reda på vilka kunskaper som kontrolleras vid skolstart? Vad vet läraren om sin egen klass?
3. Genom observationer och granskning av det som kom fram i samtalet med klassläraren enligt punkt 2, placerade jag barnen i läsutvecklingsnivåer efter LUS-schemat (Bilaga 1).
4. Med lärarens hjälp och med stöd från litteraturen valde jag ut ett antal böcker som borde passa eleven. Barnet valde sedan själv en av dessa böcker.
5. Jag plockade fram den enda utrustning som behövs för Running Records, nämligen papper och penna.
6. Nu fanns grundförutsättningarna för att kunna göra Running Records och det var bara att sätta igång.

4.4. Genomförande

1. Barnet valde en av de böcker jag valt ut.
2. Eleven läste boken. Jag satt bredvid och antecknade allt som eleven läste och allt som skedde runt själva läsningen. Använder eleven bilderna? Funderar han eller hon länge på varje ord?
3. Efter att ha läst klart ville jag veta om barnet förstätt innehållet och ställde frågor om texten.
4. Därefter följde analysen, som gjordes dels utifrån vad som direkt kunde utläsas, dels efter vissa riktlinjer (Clay, 1993).

4.5. Analys av Running Records

Här beskriver jag hur jag analyserade mina Running Records. Observera att huvudsyftet med analysen är att göra en sammanfattning om vad eleven kan – inte vad eleven inte kan.

4.5.1. Översiktlig bedömning

Med hjälp av mina Running Records började jag med att läsa om texten igen (så som eleven läste den) och försökte se vilka lässtrategier eleven använde. Användes t ex:

- Bilderna
- Ljudning
- Självrättning (förståelse)
- Repetition av meningar (som ett slags konstaterande)

Allt jag noterat sammanfattade jag med egna ord och sparade sedan uppgifterna om varje barn, för att sedan kunna gå tillbaka och jämföra.

4.5.2. Är boken lagom utmanande?

Var boken lagom svår? Hur stor rättprocent hade barnet? Hur stor självrättningsprocent hade barnet? Beräkningar gjordes enligt formler på sidan 5 och framåt.

4.5.3. Sammanfattning

Jag sammanfattade sedan varje barns framsteg.

4.6. Undersökningens tillförlitlighet

Syftet med den här rapporten är att se om Running Records kan användas i Sverige. För att undersöka om detta var möjligt, gjorde jag en undersökning på en skola i Göteborg. De punkter som diskuteras nedan gäller denna undersökning.

4.6.1. Reliabilitet

Hur är reliabiliteten (tillförlitligheten) för min undersökning? Faktamaterialet är säkert eftersom jag har förstahandsuppgifter. Jag kan dock inte dra några generella slutsatser då undersökningen är gjord på endast 7 barn.

Mitt inläsningsmaterial från Nya Zeeland anser jag mycket pålitligt. Även detta är förstahandsuppgifter eftersom jag varit där. Vad gäller mitt svenska faktamaterial, dvs LUS (Bilaga 1), anser jag detta mindre tillförlitligt, då barns utveckling är svår att schemalägga.

4.6.2. Validitet

Hur är validiteten (giltligheten) i undersökningen? Min undersökning visade det jag ville visa, nämligen att Running Records kan användas för att bestämma barns läsutvecklingsnivå.

4.6.3. Avgränsningar

Jag visar metoden Running Records med hjälp av enkla undersökningar av barn och praktisk tillämpning. Jag visar inte hur man kan hjälpa ett barn som har lässvårigheter, bara att extrahjälp bör sättas in.

5. Resultat

5.1. Elevernas läsutvecklingsnivå bestäms

Inledande uppgifter om varje barn har jag fått ifrån deras klasslärare. Jag har också gjort egna observationer och utifrån dessa uppgifter placerat in barnen i läsutvecklingsschemat, LUS.

Åk 1

Tina, 7 år	Kunde alla stora och små bokstäver, läste när hon började skolan och menade att man skall läsa för att kunna läsa läxor.
Mina observationer:	Läser mycket och gärna. Läser allt som står runt omkring henne.
LUS:	Punkt 9
Martina: 6 år.	Kunde alla stora bokstäver och i, m, o, v, w och ö. Vet inte hur man gör när man läser, men vill lära sig så fort som möjligt. Man skall läsa för att läsa sagor.
Mina observationer:	Har precis knäckt koden ¹ , men läser endast böcker med versaler (stora bokstäver).
LUS:	Punkt 5
Linda: 7 år.	Kunde alla stora och små bokstäver, läste när hon började skolan. Vill läsa alla böcker
Mina observationer:	Väljer böcker efter handlingen, inte efter svårighetsgrad. Läser för att hon tycker att det är skoj och intressant.
LUS:	Punkt 9

¹ Att "knäcka koden" innebär att barnet förstår att en bokstav står för ett ljud, att ljuden sätts samman till ett ord och att orden ger bilder i huvudet så att man förstår det man ser på boksidorna (Ahlén, 1994).

Lina: 7 år.	Kunde alla stora och små bokstäver, läste när hon började skolan. Vill läsa böcker.
Mina observationer:	Är perfektionist. Har stora krav på sig själv, måste läsa rätt. Viktigt att hon inte får för svåra böcker!
LUS:	Punkt 9

Isa: 7 år.	Kunde alla stora och små bokstäver, läste när hon började skolan. Att läsa är inte så viktigt.
Mina observationer:	Att läsa är inte så viktigt, läser för att hon måste.
LUS:	Punkt 8

Åk 2:

Fredrik: 8 år.	Kunde läsa lite när han började skolan, men ville vänta lite.
Mina observationer:	Har dåligt självförtroende när det gäller läsning, tycker att det är jobbigt att läsa högt.
LUS:	Punkt 9–10

Emil: 8 år	Uppgifter saknas.
Mina observationer:	Har dåligt självförtroende när det gäller läsning och gör allt för att slippa undan högläsning.
LUS:	Punkt 9

Jag valde att titta närmare på två av barnen, Fredrik och Martina.

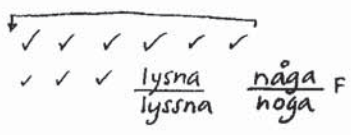

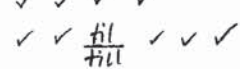
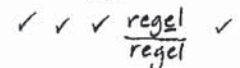

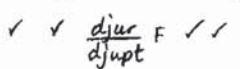

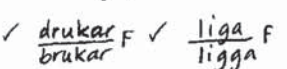
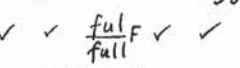
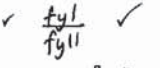
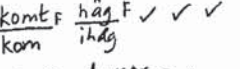
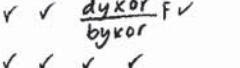
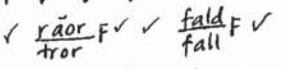
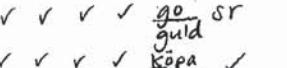
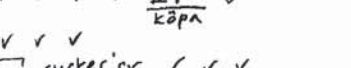
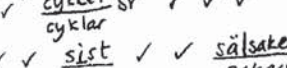
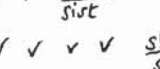

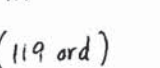
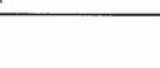

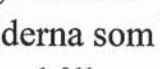
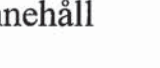

5.2. Running Records Barn 1, Fredrik

5.2.1. Läsning vecka 38

Fredrik valde att läsa boken "Hur man gräver guld"(Nilsson/Torudd, 1984). Han verkade besvärad när han skulle läsa för mig, men gjorde det för att jag bad honom. Han vet om att han måste träna för att kunna läsa bättre. Vi satte oss ner i klassrummets soffa och jag hade pennan redo för att göra mina anteckningar.

Figur 3 Exempel på en sida ur boken "Hur man gräver guld".

Texten från "Hur man gräver guld"	Running Record
Om du vill veta något viktigt, så måste du lyssna noga.	
Vill du veta var det finns guld, ska du lyssna noga när gamla guldgrävare talar.	
Lyssna och rita kartor!	
Gå sedan till de bästa ställena.	
En god gammal regel lyder:	
Gräv bara på de bästa platserna!	
Gräv så djupt du kan!	
Där brukar guldet ligga.	
Ta famnen full av guld och fyll fickorna.	
Kom ihåg att alltid ha riktigt stora byxor på!	
Guld är mycket viktigt.	
Det tror i alla fall de som inte har något guld.	
För guld kan du köpa saker: olika fina bilar, tioväxlade cyklar i alla färger.	
Men till sist ligger alla sakerna bara och skräpar.	
Tro mig!	
	
	
	
	
	
	
	
	
	
	
	
	
	
	

Är boken lagom utmanande?

Antal ord = 119, antal fel (F) = 15, antal självrättade ord (sr) = 3

Rättprocent:	Kommentar:
$100 - \frac{15}{119} \cdot 100 = 87\%$	Boken är lite för svår.

Självrättningsprocent:	Kommentar:
$\frac{3}{15+3} \cdot 100 = 17\%$	Han självrättar endast 17 % av de fel han läser, vilket kan vara ett tecken på dålig förståelse.

Sammanfattning, Fredrik, v. 38

Fredrik återberättade snabbt lite av innehållet, då han hade bråttom tillbaka till sin plats och sitt arbete. Innehållet verkade inte intressera honom märkbart, han läste för läsandets skull.

5.2.2. Läsning vecka 41

Han följde lite motvilligt med och hade nu en ny bok, Röda räven och hans kanot (Benchley, 1982) – den andra hade han läst ut. Hans lärare hade tillsammans med honom och hans mamma lånat en trave böcker till honom att läsa. Detta är en av dem.

Figur 4 Exempel på en sida från boken "Röda Räven och hans kanot".

Röda räven och hans kanot	Running Records
>>Men DU då?>> sa Röda Räven till tvättbjörnen,	✓ ✓ $\frac{bå}{då}$ sr ✓ ✓ ✓
>>har någon bett dej stanna kvar?>>	✓ ✓ $\frac{han/här}{har}$ F $\frac{något}{någon}$ sr $\frac{bett}{bett}$ F ✓ $\frac{stana}{stanna}$
Innan tvättbjörnen hann svara, kom en älg fram.	✓ ✓ $\frac{han}{hann}$ ✓
>>Vad ni har det trevligt!>> sa han, >>får jag också vara med?>>	✓ ✓ ✓ ✓ $\frac{nå/när}{ni}$ sr $\frac{här}{har}$ F $\frac{bet}{det}$ F ✓ ✓ ✓
>>DU!>> sa Röda Räven, >>är du galen!>>	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ $\frac{ga}{galen}$ sr
Men älgen satte ner en fot i kanoten.	✓ $\frac{älgen}{älgan}$ sr $\frac{sate}{satte}$ F ✓ $\frac{in}{en}$ F ✓
Då hördes ett ljudligt brakande.	✓ ✓ ✓ $\frac{härdes}{hördes}$ sr ✓ $\frac{ljud}{ljudligt}$ F $\frac{brak}{brakande}$ F
Kanoten gick i bitar!	✓ $\frac{gå}{går}$ sr ✓ $\frac{d-i-t}{bitar}$ sr
>>Jag har väl aldrig gjort något dumt?>> frågade älgen.	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ $\frac{gj}{gjort}$ L F ✓ $\frac{bjunt?}{dumt}$ F
>>Ack nej>>, sa en av björnarna, >>du har bara förstört vår kanot!>>	✓ $\frac{ärger}{älgen}$ sr ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
	(79 ord)

Översiktlig bedömning, Fredrik, v. 41

- Börjar självrätta de ord han läser fel.
- Ljudar fortfarande nästan alla ord med lång vokal.
- Vänder fortfarande på b och d, men inte lika ofta
- Läser sällan om ord och meningar.

Är boken lagom utmanande?

Antal ord = 79, antal fel (F) = 10, antal självrättade ord (sr) = 9

Rättprocent:	Kommentar:
$100 - \frac{10}{79} \cdot 100 = 87\%$	Boken är lite för svår. Han borde läsa lite lättare böcker för att få flyt i läsningen.

Självvärtningsprocent:	Kommentar:
$\frac{9}{10+9} \cdot 100 = 48\%$	Han självvärtnar nu ca hälften av de fel han läser och har börjat att prioritera förståelsen.

Sammanfattning, Fredrik, v. 41

Kunde lättare återberätta vad som hände i boken, men har fortfarande bråttom tillbaka till sin plats. Bokens innehåll verkar vara något viktigare än tidigare.

5.2.3. Läsning vecka 47

Fredrik kom mindre motvilligt med denna gång. Han valde att läsa "Ootas stora dag" (Parish/Funai, 1976) som ingår i samma serie som den bok han läste v 41. Han har läst många böcker hemma och i skolan sedan förra gången och han verkar lite självsäkrare än tidigare.

Figur 5 Exempel på en sida ur boken "Ootas stora dag".

Ootas stora dag	Running Records
Isbiten träffar	<u>Isbjörnen</u> ✓ Isbiten
och isbjörnen börjar vråla.	✓ ✓ ✓ <u>vär</u> sr <u>vråla</u>
Sen vänder den sej om	sen ✓ ↗ ✓ ✓
och springer sin väg.	✓ ✓ ✓ ✓
Oota klättrar ner.	✓ ✓ ✓
Hundarna skäller och skäller.	✓ <u>skä</u> sr ✓ <u>slickar</u> <u>skäller</u> <u>skäller</u>
Oota klappar om dem.	✓ ✓ ✓ ✓
"Fina hundar!" säger han.	✓ ✓ ✓ ✓
"Nu sticker vi hem!"	✓ ✓ ✓ ✓
Släden glider lätt över snön.	✓ ✓ ✓ ✓ <u>s</u> sr <u>snön</u>
Där borta ligger byn.	✓ <u>bör de</u> sr <u>li</u> sr ✓ <u>borta</u> <u>ligger</u>
Hundarna börjar skälla.	✓ ✓ <u>skä</u> sr <u>skälla</u>
Oota börjar skrika:	✓ ✓ ✓
"Mat! Mat! Här har jag mat!"	<u>Mam Matt</u> <u>Matt</u> ✓ <u>är</u> ✓ <u>matt</u> <u>Mat</u> <u>Mat</u> <u>Mat</u> <u>har</u> <u>Mat</u>
Kvinnor och barn	✓ ✓ ✓
kommer springande ur sina igloos.	✓ ↗ ✓ ✓ ✓
"Mat! Mat!" ropar de.	<u>Matt</u> <u>Matt</u> ✓ ✓ <u>Mat</u> <u>Mat</u>
Kvinnorna skär snabbt	✓ <u>sk</u> sr <u>snart</u> sr <u>skär</u> <u>shabbt</u>
valrossen i bitar.	<u>valrossen</u> ✓ ✓ <u>valrossen</u>
Köttet räcker till alla i byn.	<u>Köt</u> sr <u>räke</u> sr ✓ ✓ ✓ ✓ <u>köttet</u> <u>räcker</u>

Å, vad de äter och äter!	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
Hundarna också.	✓ ✓
I varje igloo	✓ <u>ratrje</u> ✓
brinner en eld.	varje
I varje panna	<u>briner</u> ✓ ✓
kokas det kött.	brinner
På kvällen kommer jägarna till-baka.	✓ ✓ ✓
Lite fisk är allt de fått.	✓ <u>bet/bit</u> ✓
Deras slädar är tomma	det
och deras an-sikten ledsna.	✓ ✓ ✓ <u>jägarna</u> ✓
Nu sniffar jägarna i luften.	<u>jägarna</u>
"Mat!" ropar de.	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
"Var har ni fått mat ifrån?"	✓ ✓ ✓ ✓
Oota har dödat en valross",	✓ <u>beras</u> sr ✓ ✓
säger Ootas mamma.	deras
"Oota! Oj!" säger jägarna.	✓ ✓ <u>jägarna</u> ✓ <u>lyften</u>
Berätta! Hur gick det till?" säger pappa.	<u>jägarna</u>
Runt omkring Oota samlas hela högen	lyften
och Oota berättar.	✓ ✓ ✓
Sen säger Ootas pappa:	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
"I morron ska vi jaga	✓ ✓ ✓ ✓ ✓
och du får följa med oss!	✓ ✓ ✓
Om du är med	✓ ✓ ✓ ✓
så går det säkert bra."	✓ ✓ <u>gick</u> sr ✓ ✓ ✓ ✓
"Hurra! Hurra!"	<u>gick</u>
ropar alla jägarna.	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
Inte ett ord får Oota fram.	✓ ✓ <u>sk</u> sr ✓ ✓
Han är alldeles	<u>ska</u>
för lycklig.	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
Tänk att äntligen är han	✓ ✓ ✓ ✓
en riktig jägare!	✓ <u>jär</u> sr ✓ ✓ <u>era</u>
	<u>går</u> <u>bra</u>
	<u>hura</u> <u>hura</u>
	<u>hurra</u> <u>hurra</u>
	✓ ✓ ✓
	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
	✓ ✓ ✓
	✓ ✓ ✓
	✓ ✓ ✓ ✓ ✓
	✓ ✓ ✓

Översiktlig bedömning, Fredrik, v. 47

- går ofta tillbaka och läser om ord för förståelse
- självrättar ofta
- vågar chansa
- använder antagligen bilderna som hjälp vid några tillfällen
- använder sina egna erfarenheter
- behärskar j-ljud med hjälp av förståelse
- vänder allt mer sällan på b och d

Är boken lagom utmanande?

Antal ord = 209, antal fel (F) = 16, antal självrättade ord (sr) = 14

Rättprocent:	Kommentar:
$100 - \frac{16}{209} \cdot 100 = 92\%$	Boken är lagom utmanande och ger honom självförtroende.

Självrättningsprocent:	Kommentar:
$\frac{14}{16 + 14} \cdot 100 = 48\%$	Han självrättar nu hälften av gångerna och söker förståelse.

Sammanfattning, Fredrik, v. 47

Läste ut boken och kunde återberätta utan problem. Läser nu mycket mer för förståelse och verkar tycka att läsning är roligt. Det ringde till rast precis när vi var klara, så om han hade haft lika bråttom tillbaka till sin plats som förut vet jag inte.

5.2.4. Total sammanfattning för Fredrik

Fredrik har utvecklats mycket under dessa veckor, framför allt när det gäller att läsa för förståelse. Han har behövt mycket lästräning och har ett fint stöd hemifrån. Bokstäverna b och d förväxlas allt mer sällan och han läser oftare om ord för uttalets skull. Med tanke på att han går i tvåan och har haft det jobbigt med läsningen har framstegen verkligen lyft både läsningen och självförtroendet. Från att ha placerat honom under punkt 9 i LUS v. 38, placerar jag honom efter v. 47 under punkt 11–12.

5.3. Running Records barn 2, Martina

5.3.1. Läsning vecka 38

Martina valde att läsa boken Pucko (Danielsson/Niemi, 1994). Hon var väldigt entusiastisk över att få läsa för mig. Hon berättade att hon kunde boken om Deli utantill. Vi satte oss ner i klassrummets soffa och hon började läsa.

PUCKO – SAGAN OM EN KAMEL	Running Records:
<p>HÄR ÄR EN KAMEL. DEN HETER PUCKO. HÄR BOR PUCKO. PUCKO BOR I EN ÖKEN. PUCKO ÄR SÅ ENSAM. DÅ SER PUCKO EN KARAVAN. DET ÄR FEM KAMELER I RAD. - FÅR JAG FÖLJA MED? FRÅGAR PUCKO. PUCKO FÅR FÖLJA MED. NU ÄR PUCKO INTE ENSAM MER.</p>	<p>✓ bor ✓ ✓ ✓ ✓ D-e-n ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ e-n ✓ ← räknar igenom alfabetet från a till z. (n: inte k!)</p> <p>✓ ✓ ✓ k-e (sr). ensam</p> <p>✓ ✓ ✓ (L) tittade på bilden, men visste inte vad ordet betydde. karavan</p> <p>✓ ✓ fem (L) räknar igenom alfabetet till e. → f ? fem</p> <p>✓ ✓ ✓ L = se bilden!</p> <p>✓ jag jam? (sr) fo fo? får jag? följn (sr) ✓ jag följn</p> <p>frk glad? grad? (L) ✓ frågar</p> <p>✓ ✓ (nej!) (om kommer det igen!) fo följer (sr) ✓ följn (L)</p> <p>✓ ✓ D B P (L) enta? ta (L) Pucko inte</p> <p>densam se ✓ ensam</p> <p>(46 ord)</p>

Översiktlig bedömning, Martina, v. 38

- söker efter förståelse genom att hon går tillbaka och självrättar
- ljudar fram orden och känner igen ord som återkommer
- när hon inte minns en bokstav räknar hon igenom hela alfabetet för att finna den
- använder bilderna, men bara i sista hand
- klarar alla stora bokstäver
- läser från vänster till höger, uppifrån och ner
- använder egna erfarenheter

Är boken lagom utmanande?

Antal ord = 46, antal fel (F) = 6, antal självrättade ord (sr) = 5

Rättprocent:	Kommentar:
$100 - \frac{6}{46} \cdot 100 = 87\%$	Boken är lite för svår. Hon har läst 6 fel och rättprocenten är 87 %. Men med tanke på att hon precis knäckt koden är det bara att uppmuntra hennes framsteg.

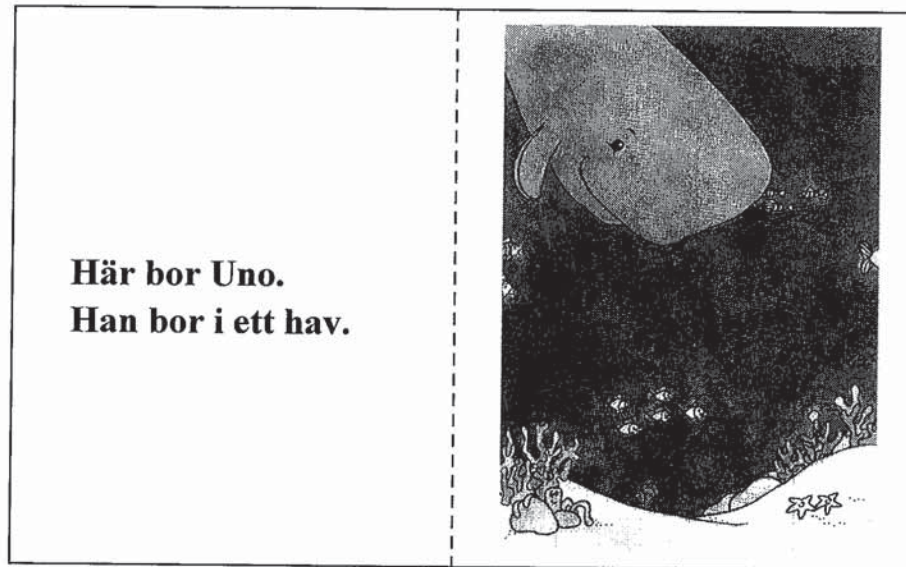
Självrättningsprocent:	Kommentar:
$\frac{5}{6+5} \cdot 100 = 48\%$	Hon rättar ca hälften av sina lästa fel själv. Detta tyder på att hon läser för förståelse, och att hon är på väg att bli en god läsare.

Sammanfattning, Martina, v. 38

Kan återberätta, men är väldigt trött av ansträngningen att ha läst en hel bok. Martina läser hela tiden med utgångspunkt att förstå.

5.3.2. Läsning vecka 41

Martina ville lära sig att läsa böcker med små bokstäver, även om hon inte behärskade alla. Hon valde "Uno – sagan om en val" (Danielsson/Niemi, 1994), som hon inte tidigare läst. Hon berättade att hon läst en bok med små bokstäver tidigare.

Figur 6. Exempel på ett uppslag ur boken "Uno – sagan om en val".

Uno – Sagan om en val	Running Record
Här är en val.	✓ ✓ ✓ v-a-l
Den heter Uno.	✓ ✓ ✓
Här bor Uno.	✓ ✓ ✓ b-o-r ✓ <u>ett</u> sr
Han bor i ett hav.	✓ <u>är</u> sr <u>ett</u> L äter fisk
Uno äter fisk.	Den Dent sr ✓ <u>bo</u> L Det det bra ✓
Det är bra mat	✓ <u>tar</u> L för
för en val.	✓ ✓
En dag	tar ✓ ✓ ✓
tar Uno en haj.	Här <u>bi</u> sr
Hajen biter Uno.	Haj Han sr ✓ ✓ Hajen
Då låter Uno hajen vara.	Där it/lä- L Då idter ✓ <u>aj?</u> L hajen
En val ska inte	✓ <u>valen</u> ✓ <u>i-n-t-h-a-l-i-e-t-t-h-a-v</u> L äta hajar. inte
En val ska äta	✓ <u>hajen</u> ("Skall inte äta hajen") hajar
små fiskar.	✓ ✓ ✓ (skall inte äta - skall ä sr)
Nu äter Uno små fiskar.	✓ ✓ ✓ ✓ ✓
Nu mår Uno bra.	✓ <u>mår</u> L ✓ ✓
	(60 ord)

Översiktlig bedömning, Martina, v. 41

- behärskar inte alla små bokstäver
- ljudar sig igenom nästan alla ord
- söker förståelse
- blir väldigt trött på slutet
- tar hjälp av läraren ofta

Är boken lagom utmanande?

Antal ord = 60, antal fel (F) = 13, antal självrättade ord (sr) = 5

Rättprocent:	Kommentar:
$100 - \frac{13}{60} \cdot 100 = 78\%$	Boken är för svår. Trots detta, upplevde hon bara det positivt att hon klarade av att läsa en bok med små bokstäver. Hon läste boken med 13 rena fel, vilket ger en rättprocent på 78 %.

Självrättningsprocent:	Kommentar:
$\frac{5}{13 + 5} \cdot 100 = 28\%$	Hon har självrättat 28 % av felen själv. Många av felen kommer av att hon inte kan alla små bokstäver. Hon söker förståelse med sin läsning.

Sammanfattning, Martina, v. 41

Kunde återberätta, men denna gång var hon ännu mer utmattad än förra gången.

5.3.3. Läsning v 47

Martina har läst mycket sedan förra gången, v 41. Hon läser samma typ av böcker som tidigare, och valde "Missan – sagan om en katt" (Danielsson/Niemi, 1993), som hon inte tidigare läst.

Figur 7. Exempel på ett uppslag ur boken "Missan – sagan om en katt".

Missan – Sagan om en katt	Running Records
Här är en katt.	✓ ✓ ✓ ✓
Den heter Missan.	✓ ✓ <u>Missan</u> sr Missan
Här bor Missan.	✓ ✓ ✓
Missan bor i en korg.	✓ ✓ ✓ ✓ ✓
Här leker Missan med en boll.	✓ <u>le</u> sr ✓ leker
En dag	<u>men</u> sr ✓ ✓ med
tar Missan en mus.	✓ ✓
Men musen smiter.	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
Det är tur för musen men otur för Missan.	✓ ✓ <u>dur</u> sr ✓ ✓ tur
Nu får Missan mjölk.	<u>men</u> sr <u>för musen</u> / <u>ha tur</u> sr ✓ ✓ men otur
Då blir Missan glad.	✓ ✓ ✓ ✓
Nu är Missan mätt.	✓ ✓ ✓ <u>mätt</u> sr mätt
Nu vill Missan sova.	✓ <u>vil</u> ✓ ✓ vill
	(55 ord)

Översiktlig bedömning, Martina, v. 47

- behärskar alla bokstäver – stora som små
- söker förståelse
- bra flyt i läsningen – läser mer sällan om meningen för förståelse
- läser ord som ordbilder

Är boken lagom utmanande?

Antal ord = 55, antal fel (F) = 0, antal självrättade ord (sr) = 7

Rättprocent:	Kommentar:
$100 - \frac{0}{55} \cdot 100 = 100\%$	Boken är för lätt. Hon har inte läst några fel, som hon inte självrättat.

Självrättningsprocent:	Kommentar:
$\frac{7}{0+7} \cdot 100 = 100\%$	Hon rättar alla de fel hon läser själv och bör välja en bok som ger henne större utmaning.

Sammanfattning, Martina, v. 47

Kunde återberätta och sammanfatta boken utan problem.

5.3.4. Total sammanfattning för Martina

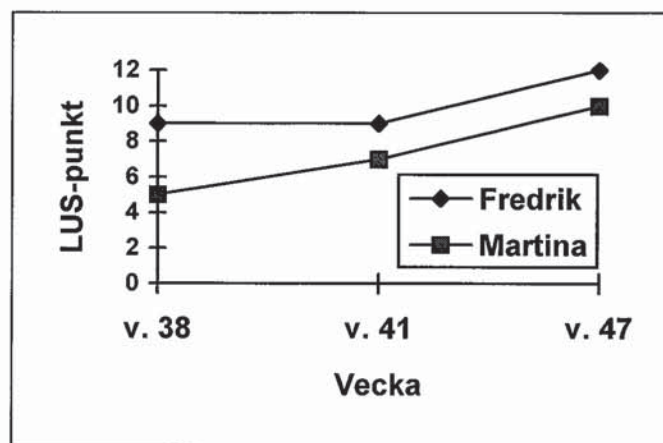
Martina har utvecklats i en rasande fart, från det att hon precis knäckt koden första gången hon läste för mig till att ha blivit en god nybörjarläsare. Hon har ett gott självförtroende och ett stort intresse för läsning. Hon behärskar nu alla bokstäver, stora som små och behöver inte anstränga sig så mycket när hon läser. Första veckan (v. 38) placerade jag henne under punkt 5 i LUS och efter v 47 placerar jag henne under punkt 9–10, vilket visar en snabb utveckling.

5.4. Om Fredriks och Martinas läsutveckling

Mina Running Records har tydligt visat att både Fredrik och Martina har utvecklats mycket under dessa nio veckor. De använder sammanfattningsvis följande strategier för att ta sig igenom en text:

- Läser om ord för att självrätta och därmed få förståelse
- Läser om en mening för att antingen konstatera eller självrätta
- Använder bilderna för att förstå budskapet/texten.
- Memorerar hela bokstavsföljder och känner igen dem som ett ord

Fredriks och Martinas läsutveckling kan sammanfattas i följande diagram:

Figur 8. Fredriks och Martinas läsutveckling.

Observera att jag här fastställt barnens läsutveckling med LUS (se y-axeln) och inte mot böckernas svårighetsgrad som man gör på Nya Zeeland (jämför Figur 2 på sidan 6). Orsaken är att det inte finns ett svenskt system med kategoriserade barnböcker.

6. Diskussion

Jag tycker att Running Records är angeläget att utveckla vidare i Sverige. Vi behöver hitta nya metoder och nya vägar i skolan nu när elevantalet ökar i klasserna. När också åldern på de som börjar skolan sänks till 6 år undrar jag om vi är tillräckligt förberedda. På Nya Zeeland börjar man skolan när man är 5 år. Kanske kan deras sätt att arbeta med läsinläringen vara bättre anpassad för 6-åringar än vårt som idag är anpassat för 7-åringar.

En av de största skillnaderna mellan svenska och Nya Zeeländska barn när det gäller läsning är att många svenska barn använder ljudning medan Nya Zeeländska barn helt uteslutet använder ordbilder och innehållet i texten. Kan detta vara en nackdel om vi använder en metod som är anpassad efter Nya Zeeländska förhållanden?

Det är enkelt att göra Running Records och vem som helst kan klara av det. Utbildning krävs dock för att kunna tolka resultaten på rätt sätt. Jag tror att det är viktigt att alla går efter samma grundmall när man gör Running Records så att inte anteckningarna kan missuppfattas eller misstolkas.

Barnen stördes inte märkbart av att jag antecknade, utan läste på som vanligt. Det var bara en av flickorna som frågade vad jag gjorde och då berättade jag det för henne. ”Jaha”, sa hon och fortsatte att läsa.

Jag tror att dagens barn är vana vid att nya saker händer runt omkring dem och att vi i den svenska skolan inte skulle få några problem att införa Running Records som en naturlig del i undervisningen.

Kategoriserade böcker, som de har på Nya Zeeland, sparar mycket tid och energi för läraren. Efter att ha tagit Running Records vet han/hon vilka strategier barnet använder och kan med hjälp av de kategoriserade böckerna snabbt ge barnet en bok med rätt svårighetsgrad. Avsaknaden av kategoriserade böcker i Sverige var det svåraste när jag började min undersökning. Jag hade emellertid stor hjälp av barnen då jag märkte att de ofta själva väljer böcker som ligger på en lagom svårighetsnivå. För att kunna införa Running Records-systemet i större skala i Sverige, krävs emellertid ett övergripande, nationellt kategoriseringssystem för svenska barnböcker.

En viktig uppgift för lärare är att kontinuerligt ge barnen en lagom stor utmaning och föreslå svårare och svårare böcker, så att barnen inte stannar i sin utveckling. Hur en lätt bok är upplagd lär man sig snabbt. Det är svårare att avgöra svårighetsnivån på böcker som är mer avancerade. Kan det finnas möjligheter att vi här i Sverige också kan få ett samarbete mellan skolan, barnboks författarna och bokförlagen, eller finns det redan? Om det finns, kanske kan samarbetet utvecklas så att en kategorisering av böckerna likt den på Nya Zeeland är möjlig?

Många lärare vill idag gå ifrån arbetet med en gemensam läsebok. Många har redan gjort det men andra vågar/orkar inte eftersom det krävs en väl utarbetad ersättningsplan samt stöd från kollegor för att det ska fungera. Kategoriserade böcker och Running Records tror jag skulle vara till stor hjälp.

Reading Recovery har på Nya Zeeland lett till att färre elever fått problem med läsning och skrivning. Vad har vi i Sverige att erbjuda de barn som inte klarar det som förväntas av dem, finns något liknande det barnen ges i Nya Zeeland? Finns liknande system redan i Sverige, i så fall hur fungerar det? Finns forskning på gång?

6.1. Varför Running Records?

Här sammanfattar jag i punktform fördelarna med Running Records för de tre berörda grupperna barn, lärare och skola.

6.1.1. Fördelar med Running Records ur barnens perspektiv:

- Det visar vilka lässtrategier barnen använder så att de på ett tidigt stadium får rätt hjälp om det behövs.
- Barnen får tillgång till lagom utmanande böcker och kan utvecklas i snabbast möjliga takt.
- Eleven sätts i centrum.
- Det ger eleven möjlighet att se sin egen utveckling och sina egna strategier.
- Det ger möjlighet att etablera rätt läsgrupper så att eleven blir så framgångsrik som möjligt.

- Öppnar möjligheter för "Läsprat", vilket menas att klassen tillsammans diskuterar vilka strategier man kan ha när man läser utifrån Running Records. Det gör att barnen blir medvetna om sitt eget lärande.

6.1.2. Fördelar med Running Records ur lärarens perspektiv:

- Det effektiviserar lärarens undervisning och leder därmed till sparad tid och sparade pengar.
- Det berättar mycket om barnets lässtrategier, vilket ger läraren bättre förståelse och därmed större möjligheter att utnyttja dessa på bästa sätt.
- Läraren får en professionell syn på läsning.
- Lärarna får ett gemensamt språk. Running Records är lätt att ta med sig och visa upp för kollegor och speciallärare för hjälp med analysen.
- Det går åt mindre energi till standardgöromål eftersom man gör det på rutin så småningom.
- Enkelt att utföra och tar lite tid. Det tar inte längre tid än det tar att läsa med barnet.
- Gör att man lättare kan kontrollera om man funnit en lagom utmanande bok.
- En bra grund för utvecklingssamtal med föräldrar.
- Spar tid, man behöver inga dyra, svårhanterliga redskap och man gör Running Records när det passar.
- Analysen av Running Records behöver inte göras meddetsamma utan kan vänta till efter skoltid.
- Kan användas som ett sätt att kontrollera läsningen när eleven börjar skolan.
- Enkelt sätt att se när ett barn behöver större utmaning.
- Om eleven får problem med något längre fram kan man gå tillbaka och se om det är något man tidigare inte sett eller om det är ett nytt problem.
- Vid lärarbyte är det ett bra sätt att överföra uppgifter så att nästa lärare kan se och sätta sig in i elevens läsutveckling.
- Stora klasser ger läraren mindre tid för varje enskild elev. Kan Running Records vara en hjälp?

6.1.3. Fördelar med Running Records ur skolans perspektiv:

- Höjer kompetensen hos lärarna.
- Kan komplettera standardiserade test (som ofta är standardiserade för en grupp av barn) för att komma åt varje enskilt barns läsprocess.
- Kan ersätta dyra och ibland meningslösa test som speciallärare använder.
- Specialläraren kan lägga sin tid på själva problemet och på så sätt jobba mer effektivt.
- Specialläraren kan få tid till att använda sina fördjupade kunskaper i samråd med klassläraren för att utveckla ett arbetssätt för varje elev.
- Specialläraren behöver inte läsa med barnen. De Running Records läraren tar räcker som bas för en diskussion.
- Om barn får hjälp på ett tidigt stadium kanske ingen vidare extrahjälp under skoltiden behövs.

6.1.4. Nackdelar med Running Records

Vilka är då nackdelarna med Running Records? Med fel implementering i skolan kan det finnas risk att man får en mekanisk syn på läsinlärning. Running Records kan också missbrukas om det kommer i fel händer och då användas som ett sätt att negativt bedöma en elev "Ja, se här vad lille Per inte kan" istället för "Se här vad lille Per behöver hjälp med".

Kanske måste Running Records ingå i ett större system för att få bästa resultat? Anteckningarna som görs kan missuppfattas och misstolkas om inte alla går efter samma grundmall när man gör Running Records.

Vidare är jag tveksam till om Running Records är ett bra ord att använda i Sverige. Jag har funderat en del på ett ersättningsord, men har inte funnit något med samma slagfärdighet. Running = löpande och Records = anteckningar blir Löpande Anteckningar – inget bra ersättningsord?

6.2. Avslutningsvis...

Jag ställde inledningsvis frågan om Running Records kan vara till hjälp för läraren i hans/hennes strävan att individualisera läsundervisningen i Sverige. Jag anser mig ha visat att Running Records kan fungera i svensk skola. Metoden är ett bra instrument för att förstå barns lässtrategier samtidigt som

den gör läraren mer effektiv. Båda är viktiga förutsättningar för en individualiserad läsundervisning.

Jag hoppas att fler lärare blir intresserade av att prova Running Records som ett hjälpmedel i undervisningen. Metoden är enkel, billig och praktisk. Jag vet att jag kommer att jobba med Running Records, och hoppas att det fortsätter att ge mig lika mycket som denna rapport gjort.

7. Referenslista

- Ahlen, B. (1994). *Svårt att läsa? Lätta att läsa!* Lund: Bibliotekstjänst.
- Brew, M. (1994). *Den leksamma skolan*. Malmö: Skogs Grafiska.
- Clay, M. (1985). *Reading in Junior Classes*. Wellington: Learning Media Ltd.
- Clay, M. (1993). *An Observation Survey of early literacy achievement*. Auckland: Heinemann Education.
- Eggleton, J. (1992). *Whole Language Evaluation*. Auckland: Heinemann Education.
- Starrin, B., & Svensson, P-G. (1994). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Utbildningsdepartementet. (1994). *Kursplaner för grundskolan (Lpo 94)*. Stockholm.

Barnböcker som använts i undersökningen

- Benchley, N. (1982). *Röda räven och hans kanot*. Danmark.
- Danielsson, K., & Niemi, P. (1994). *Pucko, sagan om en kamel*. Malmö: Duro Grafiska AB.
- Danielsson, K., & Niemi, P. (1994). *Uno, sagan om en val*. Malmö: Bäcklunds Tryckeri AB
- Danielsson, K., & Niemi, P. (1993). *Missan, sagan om en katt*. Kristianstad: Kristianstads Boktryckeri AB.
- Nilsson, U., & Torudd, C. (1984). *Hur man gräver guld*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Läromedel AB.
- Parish, P., & Funai, M. (1976). *Ootas stora dag*.

BULLETTINER FRÅN INSTITUTIONEN FÖR SPECIALPEDAGOGIK
GÖTEBORGS UNIVERSITET

ISSN 1104-649X

Beställes från Institutionen för specialpedagogik, Göteborgs universitet, Box
1010, 431 26 Mölndal.

Serien startade 1994.

Ahl, L., Nyberg, E. & Persson, B. Vad blev det av dem? Specialpedagogisk kompetens i användning. 1994:1

López, I. Individualisering ur elevperspektiv. Mellanstadie barn med särskild skolplikt ger sin syn på skolan. 1994:2

Olsson, B. Talpedagogutbildningen i Sverige. En historik. 1995:3

Berglund, L., Johansson, M., Sahlström, E., Sheikholeslami, S., Wennbo, U. Hässleboken. Språkstimulering av invandrarbarn för skolåldern. 1995:4

Ozanne, B. Running Records – en metod att systematiskt följa barns läsutveckling. 1995:5

8. Bilagor

Bilaga 1, LUS – Läsutvecklingsschema Sverige

1. Hittar ("läser") och ("ritar") sitt namn
2. Känner till läsriktningen: dvs att man läser från vänster till höger, uppifrån och nedåt, samt hur men byter rad. Insikt om att skrift är nedskrivet tal.
3. Vet att en bokstav har ett ljud. Insikt om att man kan skilja mellan ett ords innehåll och ordet som sådant.
4. Kan dela upp och sätta ihop ett för eleven viktigt ord. Insikt om att man kan få fram en betydelse, att det kan bli ett ord, när man sätter ihop flera ljud.
5. Kan ljuda ihop korta eller bekanta ord. Insikt om att man kan läsa hela ord utan att ljuda.
6. Kan direkt avläsa vanliga korta ord i texter, t ex och, en, ett, med hjälp av innehållsuppfattningen. Insikt om att man via läsning alltid nås av ett budskap. Förmåga att kunna koncentrera sig några minuter på en text.
7. Kan ta sig igenom en enkel text med en för eleven ändamålsenlig innehållsuppfattning. Insikt om att det går att kommunicera med skriven text.
8. Kan ersätta en lyssna – tala – situation med en kommunikation med det skrivna ordet (läsa – skriva). Insikt om att en bokstav kan låta på mer än ett sätt.
9. Kan läsa dubbeltecknade och en del ljudstridiga ord med hjälp av innehållsuppfattningen.
10. Kan ljuda ihop även längre och obekanta ord. Viljan att lära – barns egna motiv till läsinlärning.
11. Ljudar men läser allt fler ord utan ljudning. Använder sig av läsförståelsen. Vill läsa mer avancerad text och har bråttom att komma framåt.
12. Snabbljudar men fastnar och ljudar vissa förhållandevis enkla ord. Ett stöttat självförtroende leder till nödvändig övning.
13. Mer flyt i läsningen men fortfarande en del fel.
14. Förstår en arbetsbeskrivning (omfattande skriftlig instruktion), t ex recept eller andra instruktioner i flera led.

15. Läser flytande. Insikt om att man kan söka ett visst ord (eller innehåll) och distansera sig från den övriga texten.
16. Kan sökläsa, dvs snabbt hitta enstaka information.
17. Förstår innehållet i en utländsk film på TV med hjälp av den svenska texten.
18. Läser mycket. Håller sig mest till en typ av böcker. Läsningen styrs av förförståelsen och själva avläsningen behöver inte ägnas någon uppmärksamhet.
19. Kan översiktsläsa, dvs kan genom snabb skumning avgöra en texts huvudsakliga innehåll. Läsning av olika typer av texter, t ex olika typer av skönlitteratur, facklitteratur, dagstidningar mm. Förmåga att kunna styra och kontrollera sitt eget tänkande.
20. Djupläsning. Läsaren kan medvetet gå i noggrann och intensiv kontakt med innehållet för att få maximalt utbyte.
21. God läsning av olika slags texter och enkla facktexter.
22. Kan medvetet anpassa lässättet till uppgiftens, syftets, textens och textinnehållets karaktär, självmant eller på uppmaning.
23. Anpassar omedvetet lässättet till textens karaktär och till den totala lässituationen.

Bilaga 2, läsutvecklingsschema Nya Zeeland

Margit Brew berättar i sin bok "Den leksamma skolan" om den Nya Zeeländska skolan. Hon berättar allmänt om pedagogiken och synen på läs- och skrivinläringen. Enligt Margit Brew delar man på Nya Zeeland in läsutvecklingen i följande stadier:

1. DET BEGYNNANDE STADIET; Läsa

Attityder:

- Är ivrig på att höra nya ord och språkformer.
- Visar att rim och språkrytm är njutbara.
- Tycker om att "leka med" språket.
- Tycker om att lyssna på berättelser, rim och dikter.
- Förväntar sig att böcker roar, är glädjefyllda, tröstar och är spännande.
- Har en attityd av förväntan när det gäller böcker och berättelser.
- Förväntar sig att förstå vad han hör och vad han läser.
- Återvänder till en del böcker med entusiasm.

- Reagerar med entusiasm till en del böcker.
- Vill läsa och förväntar sig att han/hon kan läsa.
- Har tillräckligt självförtroende för att ta risker.
- Kan ta till sig feedback.

Förståelse:

- Vet att man kan skriva ned språket och återvända till det.
- Förstår hur berättelser och böcker fungerar.
- Tänker på vad som kommer att hända och använder det för att avslöja/uppenbara berättelsen.
- Förstår att texten såväl som illustrationerna utvecklar berättelsen.
- Känner igen bokspråk och använder ibland det när han/hon talar, återberättar, skriver och leker.
- Förstår vikten av tidigare kunskap och använder det för att få mening.
- Är medveten om belöningen för att kunna läsa.
- Upplever framgång vilket i sig driver eleven till ytterligare läsning.
- Är medveten om en del språkkonventioner, speciellt beträffande riktning, stora bokstäver och punkt.

Beteende:

- ”Leker med att kunna läsa”.
- Handskas med böcker på ett förtroendeingivande sätt.
- Tolkar bilder.
- Använder bilder för att förutse text.
- Återberättar en berättelse i rätt ordning.
- Utvecklar ett minne för texten.
- Pekar med fingret för att hitta ett speciellt ord.
- Fokuserar följdriktigt på ord – finger, röst och text matchar.
- Identifierar en del ord.
- Använder en del bokstav/ljudlänkar.
- Repeterar för att vinna mening.
- Undersöker nya böcker.
- Återvänder till älsklingsböcker.
- Väljer att ibland läsa på egen hand.

2. DET TIDIGA STADIET; Läsa

Attityder:

- Är ivrig på att läsa och lyssna på längre berättelser.
- Förväntar sig att kunna få mening från texten.
- Är villig att arbeta fram mening.
- Förstår att läsning består av mera än orden på sidan.
- Visar självförtroende med att våga ta risker och göra approximationer, och anser att det rör sig om olika sätt att lära sig.
- Har självförtroende med att dela känslor och gensvar till böcker.
- Tycker om att läsa för andra.
- Söker feedback.

Förståelser:

- Visar tilltagande kännedom om språkkonventioner.
- Sammanbinder ljud med bokstavsgrupper såväl som separata bokstäver.
- Accepterar misslyckanden som en del av att söka mening.
- Förstår vikten av ett självbättringssystem medan man lär sig att läsa.
- Förstår hur verkliga och imaginära upplevelser påverkar hur vi förstår böcker.
- Minnesordförrådet utvidgas snabbt.
- Förstår hur mycket uppmärksamhet som behövs för att det ska bli möjligt att bekräfta förutsägelser.

Beteenden:

- Större användning av sammanhanget för att göra förutsägelser.
- Gör mer exakta förutsägelser.
- Väljer och integrerar oftare lämpliga strategier.
- Använder bilder för att kolla snarare än för att förutsäga.
- Fortsätter att läsa såväl som att repetera för att göra läsningen meningsfull.
- Bekräftar genom att dubbelkolla de kända orden.
- Väljer oftare att läsa.
- Klarar av ett större urval av stilar och teman.
- Klarar av fler personer, scenförändringar och episoder.
- Utforskar oftare böcker självständigt.
- Bygger upp läshastigheten.

När barnet nått det FLYTANDE lässtadiet har det skett ytterligare förändringar.

3. DET FLYTANDE STADIET; Läsa

Attityder:

- Förväntar sig att ta en mer aktiv roll i sin interaktion med författarens budskap.
- Förväntar sig att möta utmaningar och har större självförtroende att klara av dem.
- Förväntar sig att hitta ny meningsfullhet genom att läsa mer.
- Är ivrig på att utöka sina läsintressen.
- Tycker om att ta initiativ i sitt gensvar till böcker.
- Förväntar sig inte att hålla med om allt som läses.
- Märker att böcker ger svar till många frågor.
- Förväntar sig att böcker är en del av det dagliga livet och finner tid att läsa.

Förståelser:

- Är införstådd med att fokusera på detaljer endast när meningen är förlorad.
- Förstår att ta risker och göra approximationer är en viktig del av läsning.
- Känner till olika stilar och kan identifiera aspekter av stilar, t ex brev, annonser, etiketter, inbjudningar, berättelser.
- Förstår att författare och konstnärer har individuella röster och stilar.
- Förstår hur man justerar läshastigheten för att anpassa sig efter syfte, stil och svårighetsgrad.
- Vet hur man använder böcker för att få fram informationer.
- Vet hur man använder ett bibliotek.

Beteenden:

- Provar på texten hellre än fokuserar på varenda detalj.
- Använder vidgad kunskap om bokstavsgrupper, affixer, rötter och sammansatta ord för att bekräfta förutsägelser.
- Använder strategier såsom provning, förutsägelser, bekräftelser och självvärderingar med självförtroende och självständighet.
- Läser för egna syften.
- Drar slutsatser från text såväl som illustrationer.
- Jämför stilar och utformningar.
- Kan minnas mening över längre och mer komplexa strukturer.

- Klarar av längre tidsfrekvenser.
- Klarar av mer komplexa personligheter.
- Klarar av mer svårförutsebar text.
- Väljer att läsa för nöje såväl som för informationer.
- Summerar text för att kunna återge den.
- Använder innehållsförteckningen.
- Kan ge gensvar på olika sätt, inklusive kritik.